

СЈЕЋАЊЕ НА ШТРАЈК ИНТЕРНИРАНИХ ЦРНОГОРАЦА — ПОДРШКУ ПОБУЊЕНИМ МОРНАРИМА У БОКИ КОТОРСКОЈ 1. ФЕБРУАРА 1918. ГОДИНЕ

Познато је да су се радници ондашњег Арсенала у Тивту штрајком прикључили устанку морнара у Боки Которској. Мање се зна да су у штрајк истовремено ступили и интернирани Црногорци, који су се налазили на раду не само у Ремонтном заводу већ и на подручју читаве Боке. Сем у Заводу, њих је било на Водоводу изнад Тивта, Ђеновићима, Зеленици, Баошићу, Обоснику, Једеницама, Црквицама и другим мјестима на терену и блиској околини Боке. Иако су били на присилном раду, интернирани радници из Црне Горе ступили су у штрајк чим су у подне 1. фебруара дознали за устанак. Великом брзином проио се глас: „Побуна морнара”. Мало затим у Заливу се указивао понеки ратни брод са црвеном и, наравно, без црно-жуте заставе. Са бродова су се чуле одушевљене и урнебесне манифестације и пјевање. Неки морнари су се искрцавали у Тиват и Ластву и грлили се с интернираним Црногорцима и мјештанима. По кафанама се пило колико је ко хтио, а мало се или нимало плаћало.

Прије побуне ми Црногорци, наравно, нијесмо имали везе са морнарима, па нијесмо знали ништа о припреми и одлуци за устанак. Када је он избио, одмах смо му се прикључили штрајком и манифестацијама и тиме га помогли. Пошто интернирани Црногорци нијесу имали своје организације, а отуда ни руководства, то је штрајк избио претежно спонтано, али су оване много помогли својом активношћу ниже наведени интернирци, који су због тога и ухапшени. У прилог брзом ступању у штрајк ишли су објективни и субјективни разлози, као: робовање окупатору, присилни рад за окупатора, тешки животни услови, појава расула у аустро-угарској ратној морнарици, хапшење официра на бродовима, штрајк бокешких радника у Арсеналу и Тивту, предзнаци краја рата. Томе су допринијеле и популарне пароле побуњених морнара, као: мир, развлашћење буржоазије, сва власт радном народу, као што је то спроведено у Русији, национално ослобођење свих народа Аустро-Угарске и др.

Војне власти су ноћу између 2. и 3. фебруара (око 22 часа) ухапсиле у Тивту 15 интернираних Црногораца. Везали су им руке и ланцима повезали једне за друге, и са 45 војника одмах, нарочитим малим ратним бродом, упутиле их у Котор и стрпа-

ле у затвор под Бедемом града. Међу ухапшеним су се налазили: Ниша Милановић, Илија Калуђеровић, Илија Ивановић из Дољана, војно-поштански наредник бивше црногорске војске, Видо Милановић, Блажо Сушић, неки Вујошевић из Куча којему сам име заборавио и још њих девет чијих се имена такође више не сјећам.

Карактеристично је да је са сваким од ове петнаесторице посебно разговарао уочи и за вријеме устанка и штрајка и тражио неке површне генералије шпијун Франо Колендић, родом из Дубровника, који је у централним баракама наврх Луковића имао једно посебно одјељење с извјесним конфором, а тамо није ништа радио.

Након четири дана боравка у которском затвору 15 интернираних Црногораца пребачено је у ондашњу тврђаву „Шпањола”, изнад Херцег-Новога, гдје су почев од 6. фебруара провели још 22 дана, на дневном оброку који се састојао од само једне половине војничке порције кафе и 100 грама хљеба. Лежали смо на бетону, без простирке и покривача, а над нама је био гвоздени свод. Командант тврђаве нам је рекао да је добро да се ту мало охладимо од загријаности за побуну и штрајк. Говорио нам је да ћемо бити предати војном суду, због штрајка и веза са црногорским одметницима-комитима, те да ће истрага отпочети чим се заврши истрага над морнарима. Али, до предаје суду нити истраге није долазило. У „Шпањоли” смо нашли мањи број побуњених моранара, који су нам казивали неке детаље побуне, али су их сјутрадан некуд одвели. У затвор су тих дана довели око 20 људи и жена из Грахова, осумњичених за јатаковање са црногорским комитима. Од њих се сјећам: Мирка Бошковића, Голуба Перовића, Николе и Душана Даковића, Брјиде Кисина, попа Ковачевића са женом и кћерком Јулијом учитељицом, Шаја Ковачевића, као и Дрека Вујачића који сада живи у Никшићу.

Послије 22 дана боравка у затвору „Шпањола” одвели су нас петнаесторицу интернираца, а тако и помену те Праховљане, на пристаниште у Херцег-Новом, и укрцали нас у бродове у које су били већ покупили све интернирце с терена Боке, од Будве и Крца у Његушима до Леденица и Херцег-Новога, и упутили нас преко Ријеке за Мађарску. На броду су нам остали интернирци рекли да је штрајк трајао докле и устанак и да је 3. фебруара обоје угушено. Највише нас је било упућено у заробљенички логор Залагерсет, иако ми нијесмо били заробљеници, али су нас последије одлежаног карантина упутили у логор интернираца у Нежидер.

Напомињем да смо ја и један мали број интернираца задонјених социјалистичким идејама у устанку гледали одјек руске болшевичке револуције.